

діяльності, як і адвокати України, і не обмежені у здійсненні адвокатської діяльності на території України [3].

Прийняття [Закону України "Про безоплатну правову допомогу"](#), який набрав чинності 9 липня 2011 р., дозволило Україні отримати правову базу та інституціональний механізм для реалізації як закріпленого [ст. 59 Конституції України](#) права кожного на правову допомогу, зокрема, у випадках, коли вона відповідно до закону повинна надаватись безоплатно, так і зобов'язань за низкою міжнародних договорів, які містять положення щодо надання правової допомоги і учасником яких є Україна. Зокрема, це [Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.](#) та [Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р.](#), які прямо чи опосередковано встановлюють зобов'язання для держав-учасниць надавати безоплатну та кваліфіковану правову допомогу малозабезпеченим особам при обвинуваченні їх у вчиненні кримінальних правопорушень [4].

Отже, оновлена нормативна база у сфері адвокатської діяльності дозволяє формувати в Україні інститут адвокатури європейського зразка та надає відповідний спектр гарантій здійснення адвокатської діяльності.

Список використаних джерел

1. Т. В. Варфоломеєва. Проблеми української адвокатури// Адвокат. -2009. - №10. - С.7.
2. [Висновок Парламентської Асамблеї Ради Європи № 190 від 1995 р.](#)
3. Обговорення проектів змін до закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність : матер. круглого столу/ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kmdka.com/novini/3_01
4. Безоплатна правова допомога/ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://cau.org.ua/statica/pdf/infobinder_1_FreeLegal.pdf

Закаль О.О., студентка юридично-психологічного факультету НАВС *Науковий керівник: Лазаренко Л.А.* кандидат юридичних наук, доцент

Щодо ролі судової практики національних судів в системі джерел права в Україні

Питання судової правотворчості протягом століть займали увагу багатьох видатних дослідників, незалежно від того, якої думки вони дотримувалися з питань ідентифікації джерел права взагалі і судової практики як джерела права. Визначення поняття, сутності та значення судової практики давно становить предмет теоретичних досліджень у правовій науці. Так, у визначенні поняття «судова практика» в юридичній літературі немає єдиної думки. Відомий теоретик права С.С. Алексєєв розглядає юридичну практику як об'єктивований

досвід індивідуально-правової діяльності компетентних органів, і поділяє її на три форми: поточну, прецедентну і керівну.

Так, ст. 32 Закону «Про судоустрій і статус суддів» до повноважень вищого спеціалізованого суду було віднесено аналіз судової статистики, вивчення та узагальнення судової практики, надання методичної допомоги судам нижчого рівня з метою однакового застосування норм Конституції та законів України у судовій практиці на основі її узагальнення та аналізу судової статистики; надання спеціалізованим судам нижчого рівня рекомендаційних роз'яснень з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової юрисдикції.[1; с.7] Судова практика, таким чином, пов'язується з практичною діяльністю інститутів судової влади щодо прийняття рішень, що містять правові положення. Дана діяльність здійснюється в суворому процесуальному порядку і матеріалізується в офіційних письмових документах. Необхідно відзначити, що не всяке застосування судом правової норми є судовою практикою, а тільки те, що пов'язано з виробленням певного право положення. У цьому сенсі судову практику слід розглядати як «сталі положення», вироблені в результаті неодноразового застосування норми права в аналогічних справах, як певну форму правозастосовної діяльності.

Однак, на сьогодні змінилося, насамперед, саме праворозуміння, оскільки на зміну нормативізму прийшло різноманіття правових шкіл і концепцій; зник диктат пануючої ідеології на тенденції в науці і законотворчості; прийшло усвідомлення того, що верховенство права і принцип законності не тотожні поняття; відчувається вплив процесів конвергенції, які захопили світові правові системи; наявна потреба у проведенні ґрунтовної судово-правової реформи в Україні.

Сучасний теоретичний аналіз судової практики здебільшого зустрічається в контексті досліджень, присвячених аналізу судового прецеденту та можливостей його застосування на теренах пострадянських країн, таких провідних правознавців як Богдановська І.Ю., Малишев Б.В., Марченко М.Н., Наумов А.В., Подольська Н.О., Шевчук С.С. Найчастіше вищезазначені можливості також підтверджуються або заперечуються в роботах, в яких аналізується практика конституційних судів, зокрема, у працях таких відомих російських та українських теоретиків і практиків, як Вітрук Н.В., Гаджієв Г.А., Євграфов П.Б, Скакун О.Ф., Тесленко М.В.[2; с.28]

В той же час, на нашу думку, результати комплексного дослідження поняття судової практики та її ролі в системі джерел права України в поєднанні з аналогічним загальноєвропейським досвідом здатні допомогти у: визначенні нових методів і процедур підвищення ефективності вітчизняного законодавства та здійснення правосуддя; створенні реально незалежної судової влади, яка б користувалася непорушним авторитетом у суспільстві і виступала балансом між державними і приватними інтересами; пошуку альтернативних шляхів формування позитивного права, яке відстає від суспільних відносин, що динамічно розвиваються, особливо в перехідний період нашої держави; притоку оновлюючих ідей до національної науки теорії держави і права, яка донині щільно пронизана нормативістськими стереотипами.

Заслуговує на увагу розгляд питання про включення до системи джерел трудового права рішень Конституційного Суду України та керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду України. Згідно з п. 2 ст. 150 Конституції України до повноважень Конституційного Суду належить офіційне тлумачення Конституції України і законів України з питань, передбачених зазначеною статтею, Конституційний Суд приймає рішення, які є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені (ч. 3 ст. 150 Конституції України). У тих випадках, коли Конституційний Суд дає офіційне тлумачення законів про працю, його рішення слід визнати джерелами трудового права.

Велике значення для правильного застосування чинного законодавства мають керівні роз'яснення Пленуму Верховного Суду України. Мова йде про постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 1992 р. №9 „Про практику розгляду судами трудових спорів“, від 29 грудня 1992 р. №14 „Про судову практику у справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками“, від 1 листопада 1996 р. №9 „Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя“, від 27 березня 1992 р. №6 „Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди“, від 31 березня 1995 р. №4 „Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди“ і деякі інші.

Судова практика Верховного Суду України має дуже важливе значення для всієї правової системи України і відіграє значну роль у системі джерел права України. Роз'яснення, які містяться в постановах Пленуму Верховного Суду, не є судовими прецедентами в класичному варіанті загального права, однак, вони проявляються як джерела права, що містять нові правоположення, вироблені судовою практикою. Обґрунтованим з точки зору теорії і практики вважається повернення в діюче законодавство про судоустрій норми щодо обов'язковості постанов Пленуму Верховного Суду для нижчестоящих судів. Вірне тлумачення принципу верховенства права обов'язково включає в себе функцію судової влади з незалежної критичної оцінки всіх нормативно - правових актів, що нею застосовується. При цьому фундаментальні права і свободи людини мають пріоритет перед буквою закону.

Список використаних джерел

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. // Офіційний вісник України. - 2010 р. - № 55/1. - с. 7
2. Організація судової влади в Україні : навч. по-сіб. / [за ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової]. - Х. : Одіссей, 2007. - 328 с.
3. Конституція України прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.